

¹ Університет Крістіанстада (University of Kristianstad) (Швеція)² Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні економічні та інформаційно-технологічні реалії, які характеризуються зростанням конкуренції, суттєвим підвищенням інтенсивності створення нових знань, поява яких потребує як вимога скорішого прийняття відповідних управлінських рішень, які доцільно реалізовувати у якості відповіді на постійні виклики. Тому зростає актуальність підвищення ефективності наукової діяльності завдяки прийняттю якісних управлінських рішень.

Одним з факторів, що характеризує якість прийняття управлінських рішень в країні є рівень її глобальної конкурентоспроможності. У теперішній час одним з найбільш розповсюджених індикаторів є методика Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum), яка визначає індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) [6, 7]. Ця методика визначає національну конкурентоспроможність як здатність країни та її інститутів забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, які були б стійкі в середньостроковій перспективі. Індекс доцільно використовувати з метою усунення перешкод до успішної інтеграції країни в світовий економічний простір. Проаналізувавши його динаміку відповідно для Швеції та України (2015-16 рр. – 9 місце, 2016-17 рр. – 6 місце, 2017-18 рр. – 7 місце; 2015-16 рр. – 79 місце, 2016-17 рр. – 85 місце, 2017-18 рр. – 81 місце) [6, 7] можна спостерігати покращення ситуації у Швеції та суттєве погіршення в Україні, що обумовлюється недостатнім рівнем постійного доступу до нових знань і технологій, незначним рівнем їх використання що обмежується незадовільним станом фінансового та інвестиційного потенціалів.

Отже, світовий досвід також демонструє [6, 7], що для забезпечення національної конкурентоспроможності важливе значення має наявність постійного доступу до нових знань і технологій, певний рівень захисту прав інтелектуальної власності. Окрім того, важливого значення набуває прогресивність розвитку інноваційної діяльності [8].

Успішність функціонування економіки пов'язана як з наявністю інноваційного потенціалу, так і з його втіленням [8]. Згідно доповіді «Глобальний інноваційний індекс» який було зроблено у 2017 р. та підготовлено спільно Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD та Всесвітньою організацією

інтелектуальної власності (ВОІВ), очолюють рейтинг провідних країн-новаторів Швейцарія, Швеція, Нідерланди. При цьому Швейцарія та Швеція займають лідируючі позиції в цьому рейтингу протягом останніх двох років. У 2015 р. Швейцарія також була лідером, а Швеція займала третє місце. Україна покращила свої позиції, перемістившись з 64 місця в 2015 р. на 56 місце в 2016 р. та на 50 місце в 2017 р. [8].

Найбільш слабкими складовими, щодо впровадження й поширення інновацій в Україні є: низький експорт високотехнологічної продукції; незначна наявність сертифікатів якості ISO 9001 та систем екологічного менеджменту ISO 14001; невисока кількість патентних заявок, що подані до міжнародних відомств; низький рівень ринкової капіталізації та загальної вартості акцій; недостатня ефективність мікрофінансових інститутів кредитного портфелю, низький рівень ВВП на одиницю споживання енергії та недостатній рівень мобільності. Тому для вирішення цих питань доцільно приймати відповідні рішення з урахуванням актуальних досягнень науки у певних предметних сферах та на основі застосування сучасних інформаційно-технологічних ресурсів, що сприятимуть як зростанню інноваційної активності, так і впровадженню та розповсюдженню інновацій.

Важливого значення в умовах активізації розвитку інформаційно-технологічного забезпечення набуває термін «технологічна готовність» (technology readiness), значущість якого постійно зростає, тому що безпосередньо віддзеркалює потенціал держави у відповідній сфері. Ще у першому Глобальному звіті з інформаційних технологій (Global Information Technology Report) було відмічено тісний зв'язок між інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) і фінансовими результатами країн, їх конкурентоспроможністю [4].

Важливе значення для забезпечення розвитку національної економіки має аналіз складових індексу мережевої готовності (Networked Readiness Index). За останній час в Україні достатньо високе значення мережевої готовності мають такі складові, як: навчання, доступність та готовність. Поряд із тим критично низьке значення має такий показник, як готовність використання ІКТ урядом та бізнесом. Аналіз динаміки цього індексу свідчить про постійно добру позицію для Швеції (2014 рр., 2015 рр., 2016 рр. – 3 місце) та позитивну динаміку для

України (2014 рр. – 81 місце, 2015 рр. – 71 місце, 2016 рр. – 64 місце) [3].

Отже, на основі здійсненого аналізу слід зробити висновок, що для покращення ситуації, яка склалася в Україні одним з найважливіших чинників є активізація наукової діяльності та підвищення її якості. Вирішенню цього питання сприятиме реалізація рішення, що було прийняте в ході засідання Ради ЄС з питань конкурентоспроможності щодо надання відкритого доступу до наукових публікацій до 2020 року. Крім того, міністри домовилися "максимально використовувати дані дослідження як спосіб прискорення переходу до відкритої наукової системи." [5]. Все це є підґрунтям зростання успішного розвитку інноваційної діяльності у всіх країнах Євросоюзу завдяки обміну науковими знаннями та досягненню певного синергетичного ефекту.

Відкритий доступ до публікацій розуміється, як "вільний доступ в Інтернеті, що дозволяє будь-якому користувачеві читати, завантажувати, копіювати, поширювати, друкувати, шукати або посилатися на повні тексти цих статей, сканувати їх для індексації, ... або використовувати їх для будь-якої іншої законної цілі без фінансових, юридичних чи технічних перешкод." [5]. Це було взято з ключової Будапештської ініціативи відкритого доступу, яка допомогла визначити відкритий доступ ще в 2002 році.

Згідно з підсумковим документом ЄС це сприятиме актуалізації відкритого доступу до наукових публікацій продовжуючи підтримку переходу до безпосередньо відкритого доступу за замовчуванням до 2020 року, використовуючи при цьому різні можливі моделі, застосовуючи економічно ефективні способи, без ембарго або з максимально короткими ембарго" [5]. Ембарго досить часто застосовується видавництвами, які забороняють дослідникам демонструвати їх роботи у вільному доступі протягом певного терміну після опублікування. Тому очевидно, цей період буде рекомендовано скорочувати.

Також для активізації наукової діяльності та підвищення її якості важливе значення має рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» із загальним бюджетом до 2020 р. понад 70 млрд євро, яка стартувала у 2014 р.. Вона об'єднує Рамкову програму з досліджень та інноваційного розвитку, Рамкову програму конкурентоспроможності та інновацій та Європейський інститут інновацій та технологій [3]. Рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» розділяється на три компоненти: передова наука (24,3 млрд євро), індустріальне лідерство (17 млрд євро) та відповідь на соціальні виклики (31 млрд євро) [3]. У програмі «Горизонт 2020» можуть діяти такі види проектів як дослідницькі, так й проекти, близькі до інноваційного ринку. У загальному бюджеті ЄС частка витрат на дослідження та інновації має зрости до 8,5% у 2020 р. [2].

Поряд з тим для підвищення ефективності наукової діяльності слід розраховувати не тільки на зовнішні можливості, а докладати певні зусилля зсередини. Слід погодитися з думкою, що Україна отримала дуже розгалужену наукову інфраструктуру [1], яка на жаль не відповідає вимогам сьогодення з одного боку, а іншого – потребує значних обсягів фінансування, які країна не може собі дозволити на сучасному етапі розвитку. Тому доцільним представляється визначити критерії оцінки перспективності установ, що займаються науковими дослідженнями, здійснити їх аудит, на основі нього виділити пріоритетні ключові напрямки розвитку фундаментальної та прикладної науки, здійснювати адресне фінансування під конкретний науковий проект, як це відбувається в провідних установах світу.

Список літератури

1. Драчук Ю. З. Механізми регулювання інноваційного розвитку промисловості на засадах публічно-приватного партнерства: європейський досвід / Ю.З. Драчук, Н.В. Трушкіна, А.І. Кабанов // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: Зб. наук. пр. – К.: ІЕП НАНУ, 2015. – С. 83-101.
2. Периодический обзор инновационной деятельности стран Европы, Америки, Азии и Африки, СНГ. – 2012. – Вып. № 5 (март) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://economy.gov.ru/minec/about/structure/depSvod/doc20120731_07. Дата звернення: 27.03.2018.
3. Рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Наука ближче до суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/broshura-gorizont-2020-1201.pdf>. Дата звернення: 27.03.2018.
4. Global Information Technology Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf. Дата звернення: 27.03.2018.
5. Open access should be the norm for EU by 2020, say research ministers [Електронний ресурс]. – <https://arstechnica.com/science/2016/05/eu-open-access-research-competitiveness-council/> Дата звернення: 27.03.2018.
6. The Global Competitiveness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/03CountryProfiles/Standalone2-pagerprofiles/WEF_GCI_2017_2018_Profile_Sweden.pdf. Дата звернення: 27.03.2018.
7. The Global Competitiveness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/03CountryProfiles/Standalone2-pagerprofiles/WEF_GCI_2017_2018_Profile_Ukraine.pdf. Дата звернення: 27.03.2018.

8. The Global Innovation Index [Электроний ресурс].
– Режим доступа :
<https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report>.
Дата звернення: 27.03.2018.